

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษา :
โครงการลงแขก ลงคลอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
THE PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE SUSTAINABLE COMMUNITY
DEVELOPMENT CASE STUDY: PROJECT OF GATHERING FOR CLEANING THE
CANAL, AMPHAWA, SAMUT SONGKHRAM.

พระครูพิศิษฐ์ไพฑูรย์ (ประยูร นันทิโย) *

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา โครงการ ลงแขก ลงคลอง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม ใช้วิธีการศึกษาโดยใช้การสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการ ลงแขก ลงคลอง โดยใช้กรอบการมีส่วนร่วมคือ 1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจประกอบ 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ เริ่มดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ประเด็นตามหลักการ SWOT การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา โครงการ ลงแขก ลงคลอง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม ผลการศึกษา พบว่า โครงการ ลงแขก ลงคลอง เป็นโครงการที่เป็นการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ที่ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน มีจุดอ่อน Weak ประชาชนขาดความสามัคคีและขาดการวางแผนที่ดี และมีจุดเด่น Strange เป็นการทำงานโดยไม่มีการจ้าง โอกาส opportunity เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เกิดการเสียสละเพื่อทำกิจกรรมของชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง ปัจจัยคุกคาม Treat ขาดงบประมาณสนับสนุน และไม่มีแผนที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน, โครงการลงแขก ลงคลอง จ.สมุทรสงคราม

ABSTRACT

This article purpose is to study about the people's participation in the sustainable community development case study: Project of Gathering for Cleaning the Canal, Amphawa, Samut Songkhram by using observation and interview the community leader and people who participated in the Project of Gathering for

*เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ต.เหมืองใหม่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

Cleaning the Canal, as the study methodology. This study uses the scope of participation such as 1. Participation of decision to perform 3 processes are initiation and decision 2. Participation of performance 3. Participation of benefit 4. Participation of evaluation, analysis and synthesis the issue by SWOT analysis principle regarding to the people's participation in the sustainable community development case study: Project of Gathering for Cleaning the Canal, Amphawa, Samut Songkhram. This study result find that the Project of Gathering for Cleaning the Canal is the sustainable community development which the people in community participate in the activity for developing their community. This project has the weakness as the people's disunity and the lack of good plan and has the strange is being the non-wage working. This project is the opportunity to strengthen the unity among the community to sacrifice for community's project 1 time a month. The treat is the lack of supporting budget and sustainable plan.

Keyword: community development, Gathering for Cleaning the Canal, Samut Songkhram

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ประกอบด้วย 1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจประกอบ 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ เริ่มดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานความร่วมมือ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในด้านวัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคม และผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ เริ่มขึ้นวางแผนระบุปัญหาและความต้องการ ขึ้นปฏิบัติการ ประเมินผลและบำรุงรักษา สรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ คือ ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมบริจาค ร่วมปฏิบัติการและร่วมผลรับประโยชน์ (J.M. Cohen, & N.T. Uphoff, อ้างใน พระสมุห์เอก ชินวิโส (เฉยประทุม), 2554 : 11-12)

ในปัจจุบัน สภาพของจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดในภาคกลาง (หน่วยงานบางแห่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันตก) มีขนาดพื้นที่เล็กที่สุดของประเทศ คือประมาณ 416.7 ตารางกิโลเมตร ทั้งยังมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับ 2 ของประเทศด้วย นับเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีชายฝั่งทะเลติดอ่าวไทยยาวประมาณ 23 กิโลเมตร ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากเพราะเป็นดินดอนปากแม่น้ำ มีภูเขา 1 ลูก (เขายี่สาร) ไม่มี

เกาะ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มโดยพื้นที่ฝั่งตะวันตกจะสูงกว่าฝั่งตะวันออกเล็กน้อย ([https://th.wikipedia.org/wiki, 2561](https://th.wikipedia.org/wiki/2561))

พื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมทะเลโดยตลอด สภาพของดินเป็นดินเหนียวปนทราย ไม่มีภูเขาหรือเกาะ เดิมเคยมีป่าโกงกาง ไม้แสม ตามชายฝั่งทะเลและมีป่าจากตามปากแม่น้ำ แต่ปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกือบทั้งหมด ต่อมา การเลี้ยงกุ้งได้เกิดการขาดทุน ทำให้ปล่อยบ่อกุ้งร้างจำนวนมากแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำแม่กลองผ่านบริเวณท้องที่อำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา ไปออกทะเลอ่าวไทย ที่บริเวณปากแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม นอกจากนี้มีลำคลองใหญ่น้อยมากมาย แยกจากแม่น้ำแม่กลอง 338 คลอง ลำประโดง 1,947 ลำประโดง กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้เกิดความสะดวกในด้านการคมนาคมทางน้ำ และ การประกอบอาชีพด้านกสิกรรม

สภาพทั่วไปของอำเภออัมพวา

เดิมเรียกว่า แขวงบางช้าง ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจัดตั้งขึ้นเมื่อใด บริเวณแขวงบางช้างนี้ถูกเรียกว่า “สวนนอก” มีลักษณะเป็นชุมชนเล็กๆ แต่มีความเจริญทั้งในการเกษตรกรรมและการพาณิชย์-กรรม เพราะในสมัยพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยา แขวงบางช้าง มีตลาดแห่งหนึ่งเรียกว่า “ตลาดบางช้าง” มีนายตลาดบางช้าง เป็นผู้เก็บภาษีอากรขนาดตลาด นายตลาดผู้นี้เป็นผู้หญิงชื่อน้อย มีบรรดาศักดิ์เป็นท้าวแก้วผลึกเป็นคนในตระกูลเศรษฐีในแขวงบางช้าง ซึ่งต่อมาเป็นต้นวงศ์ราชินิกุลบางช้าง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ.2481 ได้รวมท้องที่ตำบลอัมพวา และ ตำบลบางกะพ้อม เข้าด้วยกันเป็น (ตำบลอัมพวา ตำบลอัมพวา, ออนไลน์)

จุดเริ่มต้นโครงการลงแขกลงคลอง

การลงแขกลงคลองในจังหวัดสมุทรสงคราม มีความเป็นมาเกิดจากความคิดของชาวบ้านพระภิกษุสงฆ์ และส่วนราชการ จุดกำเนิดเกิดขึ้นเป็นแห่งแรกที่ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายได้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกันโดยมีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามสมัยนั้น คือ นายประภาส บุญยนิติ ให้การสนับสนุนโครงการ ดำเนินการโดยศูนย์การประสานงานชุมชนตำบลเหมืองใหม่ (ศ.อ.ช.ต.) เป็นผู้ดำเนินการ โดยมีหลวงพ่อดังนันทิโย เจ้าอาวาสวัดอินทาราม เป็นที่ปรึกษาโครงการ

การดำเนินการในสมัยนั้น ได้มีการประชุมวางแผนและดำเนินการลงมือทำที่ตำบลเหมืองใหม่ โดยมีนายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ ซึ่งประกอบด้วย ท่านนายกเทศบาลตำบลเหมืองใหม่ ท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ (อ.บ.ต.) และสมาชิกพร้อมกับประชาชน ทั้ง 10 หมู่บ้าน เมื่อเข้าประชุมแล้ว ผลในที่ประชุมมีมติเห็นชอบว่า ตำบลเหมืองใหม่มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ควรจะทำโครงการลงแขกลงคลอง เดือนละ 1 ครั้ง โดยเลือกเริ่มตั้งแต่หมู่บ้านหมู่ที่ 1 เป็นหมู่บ้านแรก และทำกิจกรรมต่อเนื่อง ไปจนถึงหมู่บ้านที่ 10 แล้ววนกลับมาเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง

ในการทำงานลอกคลองลงแขกลงคลองช่วยกันเก็บผักตบชวา ผักบุ้ง หรือสาหร่าย พืชน้ำอื่นๆ โดยวิธีการเก็บลอกคลองขึ้นมาวางไว้ริมตลิ่ง เพื่อให้เจ้าของที่ดินได้นำเศษพืชเหล่านั้นนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักที่ทำให้เจ้าของสวนริมน้ำมีความพอใจ เพราะได้กำจัดวัชพืชนำมาทำเป็นปุ๋ย และเป็น การทำให้น้ำสะอาดสามารถไหลได้สะดวก มีผลทำให้การสัญจรทางน้ำมีความสะดวกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ทุกอย่างนี้สำเร็จได้ เพราะจิตอาสาพัฒนาช่วยกันเก็บผักตบชวา ผักบุ้ง หรือสาหร่าย พืชน้ำอื่นๆ ทั้งนี้ด้วยอาศัยความสามัคคีธรรมร่วมด้วยช่วยกัน ด้วยความเต็มใจ เต็มเปี่ยม เต็มกำลัง แรงกายที่จะช่วยกันทำงานลงแขกลงคลอง เป็นการทำให้งานสำเร็จลุล่วงก้าวหน้าไปได้ด้วยดี ดังนั้นเมื่อมีงบประมาณเข้ามาสู่แต่ละหมู่บ้าน ประชาชนจึงนำเสนอให้อนุมัติเห็นชอบในการซื้อเรือไฟเบอร์ พร้อมกับเครื่องยนต์อย่างน้อย 5 แรงม้า จึงทำให้กิจกรรมงานลงแขกลงคลองของตำบลเหมือง-ใหม่ก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ โดยเริ่มปฏิบัติงานกันตั้งแต่ 08.00 น. ไปสิ้นสุดถึงเวลาเที่ยง 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน และช่วงที่รับประทานอาหารจะมีเวลาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ภาพที่ 1 ชาวบ้านลงแขก ลงคลอง เก็บผักตบชวา

ที่มา : <https://www.facebook.com/Sunisa.Vijidchod> 16 ธันวาคม 2017

ส่วนงบประมาณการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันได้รับงบประมาณจากเจ้าอาวาสวัดอินทาราม ซึ่งได้บริจาคทุนทรัพย์จำนวน 1,000 บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน) โดยทางหมู่บ้านต้องการเป็นเงินสด หลวงพ่อแดง นันทิโย เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ก็นำไปมอบให้ แต่หมู่บ้านใดต้องการรับประทาน ไก่ต้มกริมทางวัด อินทาราม ก็จะบริการให้ 1 ถึงใหญ่

ภาพที่ 2 พระครูพิศิษฐ์ประจนาถ (หลวงพ่อแดง นันทิโย) ได้นำไอศกรีมไปเลี้ยงประชาชน
โครงการ ลงแขกลงคลอง
ที่มา (พระเอกลักษณ์ อชิโต นกทอง ถ่ายภาพ 11 ตุลาคม 2560)

ตามภาพที่เห็น พระครูพิศิษฐ์ประจนาถ(หลวงพ่อแดง นันทิโย) ได้นำไอศกรีมไปเลี้ยงญาติ-โยมที่มีจิตอันเป็นกุศลพากันมาลงแขกลงคลอง โดยมีนายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ มาเป็นผู้รับมอบ ส่วนงบประมาณค่าน้ำมันเป็นงบของกลุ่ม ศ.อ.ช.ต. ได้เก็บรวบรวมรายได้มาจากที่ตำบลเหมืองใหม่ มีผู้มาดูงาน มาศึกษางานทั่วประเทศ ทำให้ตำบลเหมืองใหม่มีรายได้เก็บสะสมไว้จึงมอบให้แต่ละหมู่บ้านที่ได้ทำการลงแขกลงคลองในงบประมาณที่กำหนดให้ไว้หมู่บ้านละ 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) มอบให้ผู้ใหญ่บ้าน บริหารจัดการ ทำอาหาร เช่น ข้าว และน้ำดื่ม เพื่อสะดวกสบายโดยมีต้องพึ่งพางบประมาณจากทางรัฐบาล ถือเป็นการพึ่งพาด้วยความสามารถ (ลำแข้ง) ของตนเอง ช่วยเหลือตัวเอง จากการบริหารจัดการที่เป็นระเบียบเป็นสัดส่วนและมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ของที่มาของรายได้ ซึ่งได้มาจาก (1) การท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ (2) การที่ตำบลเหมืองใหม่ได้ดำเนินงานมาเป็นชุมชนคนต้นแบบของการลงแขกลงคลอง จึงทำให้ตำบลต่างๆ ทั่วประเทศ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคอีสาน และภาคใต้ หลังไหลมาศึกษาดูงาน

ภาพที่ 3 ประชาชนช่วยพัฒนากันกวาดถนน
ที่มา (พระเอกลักษณ์ อชิโต นกทอง ถ่ายภาพ 15 กันยายน 2560)

ภายใน 1 เดือน ต้องมีประชาชนเดินทางศึกษาดูงาน 2-3 ครั้ง ทำให้กลุ่ม (ศ.อ.ช.ต.) ทำให้เกิดรายได้ และหักจ่ายเก็บไว้เป็นเงินกองทุนเอาไว้จ่ายเป็นค่าอาหารของแต่ละหมู่บ้าน รวมจำนวน 10 หมู่ บ้านรวมเวลา 1 ปี มีการทำการลงแขกลงคลอง จำนวน 12 ครั้ง (ทำเดือนละ 1 ครั้ง) ต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้น 36,000 บาท (สามหมื่นหกพันบาทถ้วน) เนื่องจากมีประชาชนจากต่างจังหวัดมาศึกษาดูงาน นอกจากทำให้ (ศ.อ.ช.ต.) มีรายได้แล้วยังทำให้ประชนนำสินค้าพืชผลทางการเกษตร มีส้มโอ กล้ายน้ำว่า น้ำตาลมะพร้าว ฯลฯ มาจำหน่ายโดยตรง เป็นผลงานที่ได้ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรภายในตำบลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้ประชาชนในตำบลเมืองใหม่ มีความพึงพอใจ และที่สำคัญในการที่จะขยายงานเพื่อไปสู่ตำบลอื่นอย่างรวดเร็ว ทางกลุ่ม (ศ.อ.ช.ต.) ตำบลเมืองใหม่ ได้ดำเนินการรวมพลัง กันัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนไปช่วยลงแขกลงคลอง ให้กับตำบลอื่นๆ เช่น ตำบลสวน-หลวง ที่ได้มาขอความช่วยเหลือจากตำบลเมืองใหม่ในเบื้องต้น โดยนำไปทั้งกำลังคน และอุปกรณ์ต่างๆ มีเรือ เครื่องมือ ในการลอกคลอง เพื่อเป็นการแสดงผลงานของการลงแขกลงคลองให้ตำบลอื่นได้เห็นเป็นตัวอย่าง

ประชาชนบ้านวังป้อมมีลักษณะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านการเคารพเหตุผล มากกว่าตัวบุคคล การประนีประนอม การมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการดำรงชีวิตประจำวันที่เน้นบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมอัน เป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืนสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อ การพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ศิริพร ใจสุข, 2552)

ภาพที่ 4 กิจกรรม ลงแขกลงคลอง ณ พื้นที่ตำบลสวนหลวง
ที่มา (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม)

เมื่อแกนนำเห็นชอบการพัฒนางานในรูปจิตอาสาลงแขกลงคลอง จึงเกิดขึ้นในตำบลสวนหลวง ก็เป็นผลพวงแจ้งเกิดขึ้นมาได้ เพราะความร่วมมือร่วมใจจากกลุ่ม ศ.อ.ช.ต.ตำบลเหมืองใหม่ แสดงพลังให้เห็นว่า งานลงแขกลงคลอง มิได้รวมพลังแล้วจะทำให้แม่น้ำ คู คลองปราศจากผักตบชวา ผักบุ้ง หรือสาหร่าย พืชน้ำอื่นๆ แต่เพียงอย่างเดียว ยังแสดงออกถึงพลังความสามัคคีสามัคคีกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอีกด้วย ถือว่าเป็นพลังที่ประเทศไทยยังอ่อนด้อยอยู่ ฉะนั้นโครงการลงแขกลงคลองจึงเกิดขึ้นมาในยุคโลกาภิวัตน์ 4.0ทำให้ประชาชนรู้จักสามัคคีมีน้ำใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันรวมพลังที่จะพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 5 ชาวบ้านช่วยกันล่องเรือเพื่อกำจัดวัชพืช
ที่มา (เฉลิมชัย สอนบุตร ถ่ายเมื่อ 25 พฤษภาคม 2555)

การพัฒนาโครงการ ลงแขก ลงคลอง

การพัฒนาไม่ว่าจะมุ่งแต่พัฒนาแต่ด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้น ต้องหันมามองเรื่องการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป ถือว่าเป็นการบูรณาการกันได้ดี แม้ว่าจะพัฒนาในปัจจุบัน “Thailand

4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลไทยที่ใช้ในการผลักดันเพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้หรือฐานะ และแก้ปัญหาระดับพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยรูปแบบการ ‘ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม’ เนื่องจากที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยยังติดอยู่กับโมเดลทำมาค้าได้น้อย จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโมเดลมาเป็นทำน้อยได้มาก ซึ่งการลงมือทำน้อย ๆ แต่ได้ผลตอบแทนมหาศาลนั้น ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรมเป็นการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้านวัตกรรม รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในภาคการเงิน การบริหารจัดการ และการบริการ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน การค้า อุตสาหกรรม การเกษตร ธนาคาร ประชาชน ชุมชน จังหวัด สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัยต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริม SMEs และ Startup เพื่อให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน สู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” นั่นเอง (ดร.มณฑิลา นรสิงห์, 2560)

ในอดีตรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย มีพัฒนาการในรูปแบบที่ยั่งยืน เช่น การปลูกบ้านหนึ่งมิดี จำเป็นต้องเสียค่าจ้างแรงงานก่อสร้าง โดยเพียงแต่ใช้วิธีการลงแขก รวบรวมหาวัสดุก่อสร้างก็สามารถสร้างบ้านได้แล้ว เมื่อรวมแรงที่โบราณ เรียกว่า การไปแขกแรง บ้านลุง ป้า น้า อา และเพื่อนบ้านก็แรงก็จัดไว้จนครบว่าต้องใช้แรง 300 แรงงานที่ไปแขกแรงเขาไว้ ถึงคราวเราจะปลูกบ้านบ้าง ชาวบ้านเหล่านั้นก็พากันมาช่วยกันระดมการปลูกบ้านโดยมิต้องใช้เงินจ่ายแรงงานแม้แต่บาทเดียว เมื่อทำการก่อสร้างฝีมือใครอยู่ตำแหน่งอะไรก็ทำไปตามหน้าที่ ได้ความสนุกสนาน ยิ้มแย้มแจ่มใส ถึงตอนกลางวันก็รับประทานอาหาร โดยผู้จัดหาก็คือฝ่ายสตรีแม่บ้าน มิต้องจ้างใครมาอีกเช่นเดิม ที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนได้เคยรับหน้าที่แทนพ่อบ้านว่าวันนี้ต้องแขกแรงที่บ้านอาที่ไปปลูกบ้านใช้หนี้เขา เมื่อคราวเขาปลูกบ้านเขาก็มาแขกแรงเราไว้ สมัยนั้นเป็นเด็ก ๆ วัยรุ่น จะไปทำหน้าที่อะไรได้ นอกจากไปทำหน้าที่กรรมกร โดยแรงงานชุดหลุมให้ลึกเอาเสาลง ฉะนั้นการพัฒนาโลกเราจะไปไกลถึงขั้น 4.0 แล้ว แต่ถ้าสามารถนำมาบูรณาการกันระหว่างยุค 1.0 มาบวกกับยุค 4.0 ก็จะเข้ากันได้ ระหว่างโบราณผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ลงตัวกันได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาการประเทศในรูปการลงแขกลงคลองนั้น ควรที่จะฟื้นฟูให้กลับมาสู่ประเทศไทยอีกครั้งเพื่อสอนให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ มีจิตสำนึก มีจิตอาสา รวมตัวกันพัฒนาสังคมหมู่บ้าน ตำบลในรูปการลงแขกลงคลอง เหมือนอย่างชาวตำบลเหมืองใหม่ ที่ได้จุดประกายพลิกฟื้นคืนชีวิตให้กลับมาเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกสู่หลาน เป็นวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยตามโบราณกาลสืบต่อไป

น่าดีใจอย่างยิ่งที่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดสมุทรสงครามสมัยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามได้นำวิถีชีวิตการลงแขกลงคลองของชาวตำบลเหมืองใหม่เข้าสู่แผนพัฒนาของจังหวัดสมุทรสงครามเมื่อปี พ.ศ.2553 และปัจจุบันนี้ โครงการลงแขกลงคลอง กลายเป็นยุทธศาสตร์ของชาติเข้าบรรจุอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ในจำนวนงาน 16 ชิ้น พ.ศ.2559 ของกระทรวงมหาดไทย ในข้อที่ 4 “สร้างชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนน้ำใจ สร้างวิถีไทย สามัคคี” เน้นการฟื้นฟูวิถีชุมชนดั้งเดิมของไทยที่ดำรงมาให้อยู่ โดยจัดกิจกรรมสร้างความเกื้อกูลภายในชุมชน เช่น การลงแขกลงคลอง

ครัวชุมชน ถนนสวยน่าบ้านน่ามอง และการแยกขยะ ฯลฯ เพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และเป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

สิ่งที่น่าภาคภูมิใจแก่ชาวตำบลเหมืองใหม่เป็นอย่างยิ่งที่ทำงานอย่างเต็มที่กันมารวม 9 ปี ผลงานจากตำบลเหมืองใหม่สู่ระดับยุทธศาสตร์ของจังหวัด กลับกลายมาเป็นระดับชาติ ระดับประเทศ ทำให้ประชาชนชาวตำบลเหมืองใหม่มีความภาคภูมิใจมาก ที่มีวันนี้จากการพัฒนาด้วยจิตวิญญาณของชาวตำบลเหมืองใหม่ที่รวมตัวในรูปบวร (บวร = บ้าน วัด ส่วนราชการและโรงเรียน) บุคคล 3 ฝ่ายร่วมจับมือกันประสานประโยชน์ผลงานจึงออกมาเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาขยายผลไปทั่วทุกภาค ทุกจังหวัดทุกอำเภอ ทุกหมู่บ้าน

ถือได้ว่า การช่วยเหลือของพระสงฆ์ของพระครูพิศิษฐ์ประชนาถ เรื่อง บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการพยายามจัดการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม และบริบทของวัด ทั้งขยะ-มูลฝอย น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียงเรื้อรัง มลพิษอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการอยู่อาศัยและการประกอบกิจการต่าง ๆ ป้องกัน ลดเหตุรำคาญและผลกระทบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน วัดอินทารามยังจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ้งห้อยเพื่อการอนุรักษ์ปลูกป่าชายเลน รวมถึงจัดตั้งกลุ่มจักรสาน เป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเขตก้อนหิน ให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ และการลงแขก ลงคลอง เป็นการส่งเสริมการผลิตการบริโภคและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ สามารถทำให้ชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ประชาชนมีความพึงพอใจเมื่อเข้ามาในวัด (พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ, 2559) และผลจากการที่ทำงานส่วนรวมก่อให้เกิดธรรมะ อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือการที่ประชาชนในชุมชนเกิดความพอใจ มีความศรัทธา ก็จะช่วยลงแขกลงคลอง เพราะผลทำให้แม่น้ำลำคลองสะอาด
2. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น คือการที่จะเข้าร่วมลงแขกลงคลอง ต้องแสดงความเพียร โดย การใช้แรงกาย ใจ ในการทำกิจกรรม
3. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น คือการเข้าร่วมโครงการจะเป็นต้องมีสมาธิ ฝักใฝ่มาตรงตามเวลาเพื่อลงแขกลงคลอง
4. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้นคือ เมื่อหลังจากทำกิจกรรมเสร็จ ก็มีการประชุม โดยใช้ swot ธรรม 4 อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

สรุป

โครงการลงแขกลงคลอง เป็นโครงการที่เป็นการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ที่ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน มีจุดอ่อน Weak คือ ประชาชนขาดความสามัคคีและขาดการวางแผนที่ดี และมีจุดเด่น Strange เป็นการทำงานโดยไม่มีการจ้าง และมีวิธีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่าย และมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบชัดเจน มีความเสียสละในการทำงานในชุมชน เป็นชุมชนต้นแบบ โอกาส opportunity เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เกิดการเสียสละเพื่อทำกิจกรรมของชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง เกิดจากชุมชนโดยแท้จริง ทำให้ทุก ๆ ปัญหา ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การรู้จักใช้คนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยพัฒนางานในชุมชน ดึงศักยภาพของคนในชุมชนมาใช้ ปัจจัยคุกคาม Treat ขาดงบประมาณสนับสนุน และไม่มีแผนที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ตำบลอัมพวา. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- ศิริพร ใจสุข. 2552. “กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้าน วังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระครูพิศิษฐ์ประจักษ์. 2559. บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิศิษฐ์ประจักษ์. เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ต.เหมืองใหม่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม <https://th.wikipedia.org/wiki/> จังหวัดสมุทรสงคราม 2561.
- J.M. Cohen. &N.T.Uphoff. อ้างใน พระสมุห์เอก ชินวิโส (เฉยประทุม). 2554. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.